

ЗАХТЕВ
ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације: _____

Шифра УДК (бројчано): 811.163.41'373'28(043.3)

821.163.41.08(043.3) Mihajlović D.

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији: www.filum.kg.ac.rs

**СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

Молим да у складу са чл. _____ Закона о високом образовању и чл. _____ Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: „Територијално раслојена лексика у књижевном делу Драгослава Михаиловића”

Научна област УДК(текст): српски језик, лексикологија

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

Ментор: др Никола Рамић, ванредни професор на Филолошко-уметничком факултету, ужа научна област: Савремени српски језик

Комисија:

1. Др Милош Ковачевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине (председник Комисије)
2. Др Софија Милорадовић, редовни професор / научни саветник, Институт за српски језик САНУ, Београд, ужа научна област: Савремени српски језик, Дијалектологија и Етнолингвистика (члан Комисије)
3. Др Сања Ђуровић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик (члан Комисије)

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи).

Главни допринос дисертације „Територијално раслојена лексика у књижевном делу Драгослава Михаиловића” јесте лексиколошка и лексикографска анализа територијално раслојене лексике. На текстовима дијалекатске књижевности анализирани су нивои територијалног варирања лексике и утврђени су критеријуми према којима се издвајају различити лексички слојеви. Посебна се пажња поклања слоју експресивне лексике која се издваја као значајно стилско средство у креирању наративне технике сказа (анализирани су стилски и конотативни експресиви). Сви нивои лингвистичке анализе лексике резултирали су реконструкцијом сегмената дијалекатске језичке слике света која се укључује у језичку слику света носилаца српског језика. Разматрани су стилистички ефекти анализирани лексике у књижевном тексту. Резултати опсежне анализе указују на значај описивања лексике писаца у предвиђању просеса језичких промена и креирању језичке политике.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Тања Танасковић

Назив завршеног факултета: Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Одсек, група, смер: Српски језик и књижевност

Година дипломирања: 2010.

Назив завршеног мастер програма: Српски језик и књижевност
Назив факултета: Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Година дипломирања: 2011.

Назив докторског студијског програма: Докторске студије из језика и књижевности:
Модул језик, ФИЛУМ, Крагујевац
Научно подручје: Наука о језику
Година одбране: 2018.
Факултет и место: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Број публикованих радова: (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника):

12 радова (1 рад М24, 1 рад М51, 3 рада М52, 5 радова М14 и 2 М45)

1. Танасковић, Тања (2017), Поредбене конструкције којима се означавају физичка својства човека у делима Драгослава Михаиловића, *Српски језик*, Студије српске и словенске, Серија 1, год. XXII, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Филолошки факултет и др., 295–313, ISSN 0354-9259, (COBISS.SR-ID140692487), UDK: 811.163.41'367 821.163.41.08-31 Михаиловић Д.; <https://doi.org/10.18485/sj.2017.22.1.18>, М24
2. Танасковић, Тања (2014), Територијално раслојена лексика у романима *Петријин венац* и *Гори Морава* Драгослава Михаиловића, у: *Наслеђе : часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, год. XI, бр. 28, стр. 129–143. ISSN 1820-1768 (COBISS.SR-ID 115085068), UDK: 811.163.41'282.3 821.163.41-31-08 Mihailović D., М51
3. Танасковић, Тања (2017), Лексичке позајмљенице у прози на дијалекту Драгослава Михаиловића, *Исходишта*, бр. 3, Темишвар: Савез Срба у Румунији, Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, Филозофски, историјски и теолошки факултет Западног универзитета у Темишвару, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 449–462. ISSN 2457-5585; ISSN-L 2457-5585, М52
4. Танасковић, Тања – Вељовић, Бојана (2016), Контекстуална синонимија у зетско-сјеничком дијалекту српског језика, у: *Паисиеви четенија, Славистика, Научни трудове, том 53, кн. 1, сб. В, Филологија*, (Пловдив, 29–31. октомври 2015 г.), Пловдив: Пловдивски универзитет „Паисий Хилендарски“, Филологически факултет, 2016, 46–57. ISSN 0861–0029, М52
5. Танасковић, Тања – Вељовић, Бојана (2013), Називи за ракију у Западној Лепеници, у: *Лунар*, год. 13, бр. 49/1, Крагујевац, стр. 137–147. ISSN 1450-8338 (COBISS.SR-ID 518614421), UDK: 811.163.41'282.3'373, М52
6. Танасковић, Тања (2016), Вербализација стереотипа у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића, у: *Српски језик, књижевност, уметност: Зборник радова са X међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (23–25. X 2015)*, Књига I, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2016, 167–178. ISBN 978-86-85991-94-3 (COBISS.SR-ID 226882572), UDK: 821.163.41.08 Mihailović D. 811.163.41' 28' 38, М14
7. Танасковић, Тања (2016), Жаргон у *Белешкама једне Ане* Моме Капора, у: *Наука и евроинтеграције: зборник радова са научног скупа (Пале, 22–24. мај 2015)*, Источно Сарајево: Филозофски факултет, 2016, 447–462. ISBN 978-99938-47-78-6 (COBISS.SR-ID 5843480), DOI 10.7251/ZRNE1501447T, М14
8. Танасковић, Тања (2015), Колокације у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића, у: *Путевима српских идиома*, Зборник у част проф. Радивоју Младеновићу поводом 65. рођендана, Крагујевац: ФИЛУМ, 2015, 489–501. ISBN 978-86-85991-85-1, UDK: 811.163.41'367.4 821.163.41.08 Mihailović D., М14
9. Танасковић, Тања (2015), Регионалне и стандарднојезичке лексеме као контекстуални синоними у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића, у: *Српски језик – од Вука до данас*, Зборник радова са IX међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (24–25. X 2014), Крагујевац, 2015, 151–161. ISBN 978-86-85991-79-0, UDK: 811.163.41'373:821.163.41.09 Mihailović D., М14

10. Танасковић, Тања (2015): Регионална лексика у краткој прози *Моји земљаци* Ђуре Дамјановића, у: *Наука и слобода* : зборник радова са Научног скупа (Пале, 6–8. јуни 2014), Књига 9, том1/1, Источно Сарајево: Филозофски факултет, 151–162. ISSN 978-99938-47-69-4 (COBISS.SR-ID 5033752), DOI 10.7251/ZRND\$FFP09152151T, M14

11. Танасковић, Тања (2012), Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца, у: *Савремена проучавања језика и књижевности*, Зборник радова са трећег научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. 3. 2011. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, година III / књига 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, стр. 23–31. ISBN 978-86-85991-39-4 (COBISS.SR-ID 514534574), УДК: 811.163.41:373.231 392.91-055.1(497.11 Крагујевац), M45

12. Танасковић, Тања (2014), *Сахрана велике маме* Габријела Гарсије Маркеса и концепт слободe, у: *Филологије vs идеологије*, уредник Драган Бошковић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 205–213. ISSN 978-86-85991-67-7 (COBISS.SR-ID 211485196), УДК: 821.134.2(861)-32.09 Garcia Marques G., M45

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Радно место: асистент

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. _____
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. _____ СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;

- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији

Крагујевац, 30. април 2018.

М.П.

Декан
Филолошко-уметничког факултета

ред. проф. Радомир Томић

ПРИМЉЕНО: 3. 5. 2018			
Орг. јед.	Б р о ј	Прилог	Вредности
01	1418		

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Наставно-научно веће Филолошко-уметничког факултетеа Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 19. 2. 2018. године (одлука број 01-551 од 23. 2. 2018.), предложило нас је, а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 14. 3. 2018. године (одлука IV-02-185/14), именовало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације "Територијално раслојена лексика у књижевном делу Драгослава Михаиловића" кандидаткиње Тање Танасковић. Захваљујући се на указаном поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу подносимо следећи

Извештај

I Опис докторске дисертације

0. Докторска дисертација *Територијално раслојена лексика у књижевном делу Драгослава Михаиловића* кандидаткиње Тање Танасковић садржи 529 страна текста стандардног компјутерског формата (величина слова 12, проред 1,5). На почетку тезе дат је резиме на српском и енглеском језику (V–XII). Главни део тезе структуриран је у следећим поглављима: 1. *Увод* (1–65), 2. *Типови територијалног варирања лексике у делима Драгослава Михаиловића* (65–296), 3. *Раслојавање територијално маркиране лексике у прози Драгослава Михаиловића* (296–456), 4. *Синтагматски односи* (456–476), 5. *Закључак* (477–516) и 6. *Литература* (517–529). Друго, треће и четврто поглавље чине централни део у ком се анализира територијално маркирана лексика у прози Д. Михаиловића, са становишта нивоа територијалног варирања лексике, на плану њене употребне вредности у књижевности на дијалекту и са становишта синтагматских односа и контекстуализације у књижевном тексту.

1. У *Уводу* кандидат контекстуализује своје истраживање у досадашње проучавање језика писаца и језика дела Драгослава Михаиловића. Дефинише се предмет истраживања, утврђују се методи рада и корпус, а затим се наводи структура докторске дисертације.

Основни предмет ове докторске тезе јесте истраживање територијално раслојене лексике у прози Драгослава Михаиловића. Предмет истраживања отворио је комплексно питање односа *дијалекатско* : *стандарднојезичко* у лексикону српског језика, а затим и односа *колективно* : *индивидуално* и захтевао је одређивање кандидата у процени лексике на овим нивоима. Основни циљ тезе јесте лексикографски опис и лексиколошка анализа територијално маркиране лексике. Лексика је представљена са становишта системског значења у дијалектима и референцијалне вредности у Михаиловићевој прози. Анализирају се лексички механизми извођења референцијалног значења у књижевном тексту, утврђују се нивои територијалног варирања лексике, а затим се анализира њена употребна те

стилска вредност. Семантичка анализа почива на комплементарним методама компоненцијалне анализе (нпр. Липка 1992: 98–116), теорије прототипа (Бартмињски 2011, Тејлор 1995) и концептуалне анализе (Лејкоф–Џонсон 2003) и усклађена је са природом семантичке појаве. На специфичне реализације територијално маркиране лексике реализоване у делима Д. Михаиловића гледа се као на потенцијал за богаћење лексикона српског језика у целини. Анализа употребне вредности лексике спроведена је у односу према утврђеним наративним нивоима у књижевним делима, у складу са савременим наратолошким теоријама (Бахтин 2000, Бал 1995).

У складу са основним предметом истраживања и циљевима докторске дисертације, уз методе својствене лексиколошким истраживањима, у раду су примењени и модели творбене анализе, етимологије, социолингвистике, лингвогеографије и лексикостилистике. Мултидисциплинаран приступ посматраној лексиси омогућио је реконструкцију сегмената пишчеве индивидуалне језичке слике света и дијалекатске слике света која се укључује у језичку слику света говорника српског језика. Стога донети ове дисертације излазе из уско лингвистичке сфере и прелазе у домен лингвокултурологије.

Изабрани корпус прозних дела Драгослава Михаиловића (од дела која су у потпуности писана на дијалекту, до оних писаних на стандардном језику у који је маркирана лексика зналачки уклопљена) представља репрезентативан регистар у ком територијално маркирана лексика показује богат стилски потенцијал.

Уз ослањање на обимну славистичку и англо-америчку литературу, дефинишу се основни појмови и теоријски оквири од значаја за ову тезу, попут језичке слике света, језичке и комуникативне личности, територијалног раслојавања лексике, дијалекатске речи, односа регионалне лексике и општег лексичког фонда у лексичком систему српског језика и у језику писца.

Посебан допринос овог сегмента јесте теоријски поглед на статус лексике писца и постављање методолошког оквира за њену анализу.

У централном делу тезе у ком се анализира територијално раслојена лексика (2, 3. и 4. поглавље) свако потпоглавље које подразумева посебан методолошки оквир отпочиње теоријским уводом у микроцелину. У таквим се уводима представљају становишта из литературе, те се на основу њих објашњава приступ лексиси у датом сегменту и значај тог дела у односу на целину тезе.

2. Друго поглавље садржи анализу територијално раслојене лексике према типу, тј. нивоу варирања. У посебним потпоглављима (II.1. *Семантички дијалектизми*, II.2. *Лексички дијалектизми* и II.3. *Фразеолошки дијалектизми*) кандидат анализира једночлане лексеме и фразеолошке јединице, с обзиром на то да фразеологизми захтевају посебне критеријуме за утврђивање нивоа територијалног варирања. Представљени нивои лексичког варирања у складу су са јединством форме и садржаја језичког знака и тичу се само оних формалних варијација које условљавају специфично значење у дијалекатском лексичком подсистему.

С обзиром на типолошку разуђеност корпуса, докторандкиња уводи велики број критеријума и поткритеријума у анализу, опсежно анализира типове варирања, успешно се враћајући на почетне претпоставке и изводећи значајне закључке.

2.1. Међу једночланим лексичким јединицама издвојени су лексичко-семантички и лексички дијалектизми. Као посебним семантичким реализацијама стандарднојезичких лексема, семантичким се дијалектизмима прилази са становишта лексичког механизма који их омогућава, те су анализирани семантички дијалектизми добијени метафором, метонимијом, спецификацијом значења (варијације у виду аloseма), конверзијом и семантички дијалектизми добијени семантизацијом платисемичних лексема.

Закључено је да су семантичке варијације лексема реализованих у прози Д. Михаиловића у највећој мери производ лексичке метафоре, у мањој мери лексичке метонимије, а затим спецификације значења. Из ове је чињенице проистекао закључак да дијалекатску језичку личност карактерише претежно симболичан начин сазнавања света, будући да, у складу са комуникативним намерама, нове појмове сагледава превасходно кроз призму успостављања сличности са другим појмовима. Уочени типови семантичког извођења посматрани су у везу са врстом речи, комуникативном функцијом у језику писца, а онда и са системским вредностима забележеним у општејезичким и дијалекатским речницима.

Утврђено је да су метонимијом добијене семантичке варијације доминантна карактеристика глаголског система.

Анализом је показано да је основни комуникативни ефекат семема добијених лексичком метафором експресивизација, оличена у постојању компоненте оцене референта и говорника, а затим сликовитост и динамичност у приповедању. Значења омогућена лексичком метонимијом имају функцију еуфемизације – ублаженог именовања појмова са опсценом садржином и појмова из сфере магије и натприродних појава, док она добијена специјализацијом имају најпре номинативну функцију.

Кандидат је у спроведеној анализи узела у обзир и критеријум заступљености реализованих семантичких варијација у општедескриптивним и дијалекатским речницима српског језика, што је допринос лингвистичкој географији, с једне стране, а са друге, потврда почетне претпоставке да Драгослав Михаиловић зналачки употребљава лексику – у складу са системским вредностима дијалекта и српског лексичког система у целини. Показано је да метафоричне релизације у категорији супстантива имају највећи степен потврђености у речницима, док је тај степен најмањи у категорији метонимијом изведених глаголских значења, те да су глаголи због своје семантичко-граматичке природе подложнији индивидуализацији и да динамичније развијају контекстуалне варијације.

2.2. У другом потпоглављу анализирају се лексички дијалектизми са становишта порекла (мотивисани лексички дијалектизми добијени у твобеним процесима и немотивисани лексички дијалектизми).

2.2.1. Лексички дијалектизми који су добијени у процесу творбе речи анализирани су према творбеном моделу који их је омогућио. Утврђени су доминантни модели и дијалекатске специфичности у виду ретких творбених форманата, неуобичајених значења афикса и специфичности комбинаторике основе и наставака. Посебно су анализирани ономатопејски деривати због специфичног односа творбене основе и референцијалне вредности у књижевном тексту. Закључено је да и у категорији лексичких дијалектизама добијених у процесу

творбе речи нема јединица које се супротстављају продуктивним творбеним моделима у српском језику, те да се дијалекатска варијација заснива углавном на специфичности конкретног језичког материјала који се комбинује према продуктивним моделима.

У овом сегменту дијалекатског варирања лексикона доминирају именичке творенице, те је, на основу расположиве грађе, показано да је дијалекатско лексичко варирање у именичком систему претежно производ творбе речи, док се лексички систем глагола шири превасходно механизмима семантичког извођења.

2.2.2. У категорији немотивисаних лексичких дијалектизама уочена је лексика словенског порекла (*Словенско наслеђе*), лексика која је у дијалекатске подсистеме ушла из других језика (*Позајмљенице*), а затим је, у посебно потпоглавље, издвојена лексика чије порекло није разрешено. Кандидат се и према трећенаведеној категорији односи критички, настојећи да на консеквентан начин пружи претпоставку у вези са пореклом лексике. Анализа ових слојева извршена је према семантичком критеријуму, уз осврт на ареалну распрострањеност и потврђеност у српским дијалектима, пре свега оним говорима који су у најужој основици дијалекатске књижевности Д. Михаиловића, а омогућила је и увид у генетску структуру дијалекатског лексикона.

2.3. Фразеолошки дијалектизми анализирани су у посебном одељку према критеријуму типа варирања стандарднојезичких јединица, те су обрађени они који су производ формалног, семантичког и формално-семантичког варирања. Посебно су анализирани фразеологизми који нису забележени у расположивим речницима – и то са структурног и семантичког становишта. Значајна пажња посвећена је делимично идиоматизованим поредбеним структурама које показују извесну стабилност у Михаиловићевој прози. Поредбени фразеологизми анализирани су са структурно-семантичког и стилског аспекта, доведени су у везу са природом приповедне технике (сказ) и природом нараторске (дијалекатске) језичке личности.

Семантичка анализа фразеологизама спроведена је према референцијалном значењу, па су фразеологизми подељени у тематска поља, и, даље, на лексичко-семантичка поља и микропоља. Тематска класификација представљена је табеларно што је омогућило прегледност. Ова је анализа удружена са анализом унутрашње форме, с обзиром на то да су мотивисани фразеологизми схваћени као јединице лексичког система које се истовремено реализују у основном, неидиоматизованом и секундарном – фразеолошком значењу.

Резултати овако постављене комплексне анализе доведени су у везу са експресивном функцијом фразеологизама у наративу. На основу стереотипних слика које су садржане у фразеологизмима, кандидат је реконструисао неке сегменте језичке слике света дијалекатске језичке личности.

3. У трећем поглављу се на основу употребне вредности територијално маркиране лексике у делима Д. Михаиловића утврђују критеријуми за лексичко раслојавање у лексикону писца и дијалекатском лексичком подсистему и издвајају се посебни лексички слојеви маркиране лексике. У оквирима употребног раслојавања територијално маркиране лексике у Михаиловићевој прози издвојена су три, на различите начине испреплетана, критеријума – тематски, социјални и ситуациони. У зависности од важности појединих критеријума у сложеној мрежи

односа у лексикону, кандидаткиња је учила: 1) слој професионализама и специјалне терминологије лексике са дијалекатским обележјима (као производ удруживања тематског и социјалног раслојавања), 2) лексику са магијском функцијом (као производ садејства ситуационог и тематског критеријума), 3) слој територијално маркираног затворског и логорашког жаргона (доминантно према социјалном критеријуму), 4) тенденцију у тематској прерасподели лексике у зависности од пола говорника, 5) слој еуфемизама и имплицативних израза у функцији еуфемизације (у спрези тематског, ситуационог и социјалног фактора).

Тематско раслојавање лексике подразумевало је класификацију на тематске скупове, а онда и на лексичко-семантичка поља и микропоља. Резултати су приказани табеларно, што је омогућило прегледност и увид у ширину одређених лексичких скупова и поља, те у разуђеност одређених сегмената језичке слике света дијалекатских наратора.

Комбиновањем у тези јасно експлицираних текстуалних карактеристика лексике и речничких података, устројени су критеријуми на основу којих је утврђен слој архаизама, а затим и других слојева временски обележене лексике – историзама и индивидуализама/неологизама.

У засебном одељку анализира се експресивна лексика, као лексика којом се постиже изражајност различитог типа, а која је изразито стилско средство у креирању сказа у делима Д. Михаиловића. С обзиром на њену значајну заступљеност и стилску вредност, у тези је овом лексичком слоју посвећена сразмерно велика пажња. Посебно се анализира лексика са спољашњим типом експресивности (стилски експресиви) и она са унутрашњом експресивношћу (конотативни експресиви). Разматрају се стилске карактеристике територијално раслојене лексике уклопљене у стандарднојезички наратив у романима *Гори Морава* и *Злотвори*, те се закључује да се њоме раскрива порекло наратора и његова повезаност са матерњим дијалектом, да је неретко условљена предметним регистром и да омогућава ефекат неформалне стилске ситуације у којој наратор претпоставља неформални, блискији однос са замишљеним саговорником. Једна група стилски маркираних дијалекатских лексема незамењива је у датим контекстима стандарднојезичким лексичким еквивалентима, најчешће због тога што је дати појам непознат говорницима језичког стандарда, или је спецификованији од десигната стандарднојезичке јединице. Друга група регионализама има еквиваленте у општем лексикону српског језика, па се реализује са функцијом карактеризације приповедача.

Анализа конотативних експресива вршена је на основу модела који интегрише сазнања Н. В. Телије (1986), Е. В. Кузњецове (1989) и С. Ристић (2004), у ком су издвојене денотативне и мотивационо-прагматичке компоненте експресива. Утврђујући компоненту објективне оцене, кандидат реконструише стереотипне представе о прототипичним позитивним и негативним појавама у изванјезичкој стварности, док на основу компоненте субјективне оцене рашчитава начине манифестације друштвених очекивања у појединачним, конкретним међуљудским односима и комуникативним ситуацијама. Овако конципирана анализа расветљава експресивну лексику као стилогено средство које омогућава да ликови сопственим говором врше карактеризацију себе, друштва и околности у којима се налазе.

Конотативи су класификовани према квалитету експресивне тоналности (објективне оцене) на јединице негативне и јединице позитивне експресивности, а онда и у поткатегорије према степену експресивне тоналности (висок, повишен и снижен). Детаљна анализа омогућена је препознавањем типова стилских ситуација у којима функционишу конотативни експресиви у делима Д. Михаиловића – те су уочене функционално-стилске подгрупе експресива маркиране квалификативима *шаливо, хипокористично, вулгарно/просто, презриво, злонамерно, прекорно/васпитно*. Спроведена класификација за резултат има прецизну категоризацију експресивних етикета, што је допринос унапређивању модела за стилистички информативнији приказ експресивне лексике. Утврђено је и да конотативи прагматичке ефекте испољавају кроз а) унутрашњу форму, б) гласовни склоп и в) компоненте емотивно-оцењивачке модалности. Систематично спроведена и представљена анализа изнедрила је значајне закључке, попут оних да је у делима Д. Михаиловића главни покретач експресивног вербалног понашања на лексичком плану човек са својим особинама и својим понашањем; затим да се јединице негативне експресивности неретко употребљавају у фамилијарним комуникативним ситуацијама, што снижава степен негативне експресивности и за циљ има фамилијарну шалу са саговорником, избегавање патетизације при исказивању позитивних емоција, као и појачавање блискости међу говорницима.

Експресивност се разматра и из угла врсте речи, па се закључује да дијалекатска језичка личност на непосредан и директан начин изражава оцене и емоције (именицама и глаголима), те да нема индиректног увођења емоционалног изражавања говорника (експресивним прилозима), као и да глаголи, у складу са својом сложеном граматичком и семантичком структуром, дају више могућности за нијансирање прагматичких компонената.

На крају анализе докторанд указује на стилски потенцијал експресивне лексике у наративним техникама и упућује на инспиративне теме за истраживање у овом пољу.

4. У четвртом поглављу кандидат разматра специфичности синтагматских односа у прози Д. Михаиловића. Закључује да контекстуална синонимија и варијације које се јављају на плану колокација указују на 1) видове територијалног варирања лексикона, 2) на принципе уклапања територијално раслојене лексике у стандарднојезички израз, те у општи лексикон српског језика и 3) на видове индивидуализације лексичких јединица при функционалном сељењу из подсистема у лексички систем, те да је описивање типова лексичког садејства значајно за предвиђање системских померања јединица у лексикону српског језика.

Како се у србистичкој литератури занемарују дијалекатске варијације које почивају на лексичкој солидарности, сегмент тезе у ком се анализирају колокације значајно је полазиште за изучавање колокабилних дијалекатских специфичности на примеру књижевног текста на дијалекту. Према теоријском становишту да је значење услов и последица колокација, утврђени су следећи типови маркираних колокација: 1) лексичка солидарност условљава специфичан домен употребе, те за последицу има метафоричну реализацију једног колоката, 2) као колокат реализује се хипоним спрам потенцијалног и у стандарду очекиваног хиперонима и 3) варирање колокација почива на супституцији колоката синонимом. Територијална

специфичност неких колокација почива на опозицији *необележено* у дијалекту, према *експресивно (шаљиво)* у језичком стандарду. На колокације се у дисертацији гледа као на изворе *живе метафоре*, те су на основу њих утврђене и доминантне перспективе у погледу на неке сегменте изванјезичке стварности.

Кандидаткиња је у контекстуалној синонимији, која представља изразито стилистичко средство у прози Д. Михаиловића, уочила потенцијал за анализирање семантичке међуусловљености хомореферентних лексема, која је могући покретач системских промена у лексикону. Уочена су три типа међусобног семантичког позиционирања контекстуалних синонима, од којих је бар једна лексичка јединица територијално обележена: 1) стандарднојезичка семема омогућава реализацију а) секундарне лексичко-семантичке алолексе регионализма, на тај начин што реализује његову имплицитну сему, или б) регионалне семеме стандарднојезичке лексеме, 2) блискозначнице једна другу контекстуализују тако да се реализују као секундарне семеме, 3) стандарднојезичка лексема са широм десигнацијом као хипероним позиционира регионалну лексему у одређено лексичко-семантичко поље. У овим случајевима семантичког саодношења долази до активације бар једне потенцијалне семе једног синонима, или пак до неутрализације диференцијалних обележја хипонима. На основу анализираних грађе донесени су и општи закључци о паралелним процесима територијалног раслојавања лексикона и богаћења стандарднојезичког лексикона територијално маркираним јединицама, попут: „Примери у којима стандарднојезичке лексеме делимитирају територијално маркиране јединице показују путеве интеграције лексема из подсистема у стандарднојезички лексикон, док садејства у ком се стандарднојезичке лексеме реализују са територијално маркираним значењем указују на путеве раслојавања лексикона”. Закључено је и то да међу контекстуалним синонимима постоји разлика у перспективи из које се именовање врши, а која је условљена или природом именованца или природом реалије. Информативна полифонија синонима који се реализује у секундарном значењу упућује на комуникативну нужност блискозначница и на оправданост њиховог супостојања у лексичком систему.

5. Пето поглавље представља закључак докторске дисертације, и у њему се сажето представљају научни донети свих сегмената тезе.

Представљени су сумарни закључци о типовима дијалекатске лексике према критеријуму нивоа варирања језичког знака, и то на основу механизма који је условио варијацију (унутарјезички механизми: семантичко извођење, афиксално извођење / дијалекатска творба; ванјезички механизми: позајмљивање). Указано је на комуникативну функцију дијалекатске лексике (функцију именовања и на њену стилистичку улогу). Закључено је да је индивидуализација у прози Д. Михаиловића минимална, те да територијално маркирану лексику писац користи у складу са њеном системском вредношћу у дијалекатском подсистему.

Сумирани су резултати вертикалног раслојавања територијално маркиране лексике у делима Д. Михаиловића, уз свест о постојању граничних лексичких слојева који обитавају у пресеку подсистема, а чија је позиција условљена реалативно уобичајеном употребном вредношћу и релативно устаљеним прагматичким ефектима у прози на дијалекту. Показано је да предметно, ситуационо и социјално раслојена лексика у прози Д. Михаиловића указује на

основне преокупације наратора и локалних прототипичних ликова и на вербалне норме у дијалекатском лексичком подсистему. Стилски и конотативно обележена дијалекатска лексика има посебну улогу у креирању технике сказа, у карактеризацији приповедача и његовој перцепцији изванјезичког света. Експресивна лексика стога показује да дијалекатска језичка личност вредносну оцену изражава пре свега у сучељавању са негативним моралним особинама и активностима људи, као и то да је склона исказивању позитивних емоција према објекту именовања лексемама са негативном денотативном модалношћу (што за циљ има фамилијарну шалу са саговорником, избегавање патетизације при исказивању позитивних емоција и појачавање блискости међу саговорницима).

Модел анализе синтагматских односа омогућио је закључке у вези са типовима дијалекатског варирања на плану комбиновања речи, али и антиципирао могућа системска померања значења лексема у лексикону српског језика.

6. У шестом поглављу дат је обавезни део сваког научног рада који представља листу библиографских јединица које су коришћене при изради тезе. Списак од 255 библиографских јединица, међу којима су монографије из области лексикологије, семантике, раслојавања језика, социолингвистике, лингвокултурологије, стилистике, опште лингвистике итд., затим научни чланци из области дијалекатске лексикографије и други појединачни чланци у вези са темом тезе у србистичкој и страниј лингвистичкој литератури, као и општедескриптивни и дијалекатски речници, указује на кандидатов висок степен познавања савремене лингвистичке литературе и на теоријску утемељеност докторске дисертације.

II Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација *Територијално раслојена лексика у књижевном делу Драгослава Михаиловића* кандидаткиње Тање Танасковић урађена је у потпуности у складу са пријављеном темом и са становишта обима и квалитета испуњава све неопходне захтеве научног рада.

Почетне хипотезе и циљеви наведени у образложењу за пријаву теме у потпуности су испуњени и додатно су развијени током истраживања. Закључци су извођени у складу са постављеним методолошким оквирима и произлазе из природе анализираних грађе. Тема дисертације указује на актуелност и нужност истраживања лексике писаца, са посебним акцентом на територијално раслојену лексику, која је од почетка савременог српског језичког стандарда значајан извор за његово богаћење.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Изабрана тема значајан је допринос лексикологији српскога језика и представља пионирски рад, с обзиром на то да у србистици није било обимнијих

истраживања језика писаца са лексиколошког становишта. С обзиром на интердисциплинарну концепцију тезе, изведени су значајни закључци у области дијалекатске лексикологије и лексикографије, творбе речи, лексикостилистике, социолингвистике, етимологије и лингвокултурологије.

Као методолошки предлошци за ову дисертацију докторандкињи су послужили неколики радови који се тичу језика Драгослава Михаиловића и других писаца, али који нису у директној вези са темом дисертације. То је значило да кандидат мора самостално истраживати ширу литературу у којој се разматрају теоријска лексиколошка питања и сам конципирати моделе за анализу територијално раслојене лексике у прози Д. Михаиловића. У том смислу, консултована је обимна, разноврсна и репрезентативна литература, дати су озбиљни прегледи литературе и представљена промишљања у вези са њима.

Ова дисертација није само дала значајне закључке у складу са постављеном темом, циљевима и задацима већ је предложила и методолошке оквире за евентуална будућа проучавања лексике писаца.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси и начин презентовања резултата у научној јавности

Научни резултати докторске дисертације Тање Танасковић представљени су темељно и прегледно и потврђују почетне хипотезе у вези са осмишљеном и зналачком употребом читавих слојева територијално раслојене лексике у књижевним делима Д. Михаиловића. Описан је стилски потенцијал ове лексике у уметничком тексту, као и њен потенцијал за попуњавање фондова других идиома, пре свега стандарднојезичког. Денотативне и конотативне компоненте лексичког значења, структура тематских скупова и лексичко-семантичких поља доведене су у везу са природом дијалекатске језичке слике света, а онда и са језичком сликом света говорника српског језика, чиме се теза уклапа у стремљења савремених теорија о интегралном опису језика (Апресјан 1995, Бартмињски 2011, С. Ристић 2015. итд.) и у лингвокултуролошка изучавања. Опсежно истраживање спроведено у тези указује на битну улогу текстова дијалекатске књижевности у описивању и успостављању теоријских поставки о варирању лексикона српског језика и о динамичним процесима међуфондовских транспозиција у лексичком систему српског језика. Резултати анализе указују на значај описивања лексике писаца у предвиђању просеса језичких промена и креирању језичке политике.

Посебан домет ове докторске дисертације за даља научна истраживања је понуђени модел за анализу маркираних лексичких слојева у књижевно-уметничким прозним делима.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Докторандкиња Тања Танасковић објавила је укупно 12 радова (1 рад М24, 1 рад М51, 3 рада М52, 5 радова М14 и 2 М45). Учествовала је на 15 конференција. Овде наводимо оригиналне ауторске (10) и коауторске радове (2) са одговарајућом категоријом.

Радови објављени у часописима:

1. Танасковић, Тања – Вељовић, Бојана (2013), Називи за ракију у Западној Лепеници, у: *Липар*, год. 13, бр. 49/1, Крагујевац, стр. 137–147. ISSN 1450-8338 (COBISS.SR-ID 518614421), УДК: 811.163.41'282.3'373, **М52**
2. Танасковић, Тања (2014), Територијално раслојена лексика у романима *Петријин венац* и *Гори Морави* Драгослава Михаиловића, у: *Наслеђе : часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, год. XI, бр. 28, стр. 129–143. ISSN 1820-1768 (COBISS.SR-ID 115085068), УДК: 811.163.41'282.3 821.163.41-31-08 Mihailović D., **М51**
3. Танасковић, Тања – Вељовић, Бојана (2016), Контекстуална синонимија у зетско-сјеничком дијалекту српског језика, у: *Паисиеви четенија, Славистика, Научни трудове, том 53, кн. 1, сб. В, Филологија*, (Пловдив, 29–31. октомври 2015 г.), Пловдив: Пловдивски универзитет „Паисий Хилендарски“, Филологически факултет, 2016, 46–57. ISSN 0861–0029, **М52**
4. Танасковић, Тања (2017), Поредбене конструкције којима се означавају физичка својства човека у делима Драгослава Михаиловића, *Српски језик*, Студије српске и словенске, Серија 1, год. XXII, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Филолошки факултет и др., 295–313, ISSN 0354-9259, (COBISS.SR-ID140692487), UDK: 811.163.41'367 821.163.41.08-31Михаиловић Д.; <https://doi.org/10.18485/sj.2017.22.1.18>, **М 24**
5. Танасковић, Тања (2017), Лексичке позајмљенице у прози на дијалекту Драгослава Михаиловића, *Исходишта*, бр. 3, Темишвар: Савез Срба у Румунији, Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, Филозофски, историјски и теолошки факултет Западног универзитета у Темишвару, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 449–462. ISSN 2457-5585; ISSN-L 2457-5585, **М52**

Радови у зборницима од националног и међународног значаја:

6. Танасковић, Тања (2012), Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца, у: *Савремена проучавања језика и књижевности*, Зборник радова са трећег научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. 3. 2011. на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, година III / књига 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, стр. 23–31. ISBN 978-86-85991-39-4 (COBISS.SR-ID 514534574), УДК: 811.163.41'373:231 392.91-055.1(497.11 Kragujevac), M45
7. Танасковић, Тања (2014), *Сахрана велике маме* Габријела Гарсије Маркеса и концепт слободе, у: *Филологије vs идеологије*, уредник Драган Бошковић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 205–213. ISSN 978-86-85991-67-7 (COBISS.SR-ID 211485196), УДК: 821.134.2(861)-32.09 Garcia Marques G., M45
8. Танасковић, Тања (2015): Регионална лексика у краткој прози *Моји земљаци* Ђуре Дамјановића, у: *Наука и слобода* : зборник радова са Научног скупа (Пале, 6–8. јуни 2014), Књига 9, том1/1, Источно Сарајево: Филозофски факултет, 151–162. ISSN 978-99938-47-69-4 (COBISS.SR-ID 5033752), DOI 10.7251/ZRNSFFP09152151T, M14
9. Танасковић, Тања (2015), Регионалне и стандарднојезичке лексеме као контекстуални синоними у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића, у: *Српски језик – од Вука до данас*, Зборник радова са IX међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (24–25. X 2014), Крагујевац, 2015, 151–161. ISBN 978-86-85991-79-0, УДК: 811.163.41'373:821.163.41.09Mihailović D., M14
10. Танасковић, Тања (2015), Колокације у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића, у: *Путевима српских идиома*, Зборник у част проф. Радивоју Младеновићу поводом 65. рођендана, Крагујевац: ФИЛУМ, 2015. 489–501. ISBN 978-86-85991-85-1, УДК: 811.163.41'367.4 821.163.41.08 Mihailović D., M14
11. Танасковић, Тања (2016), Жаргон у *Белешкама једне Ане* Моме Капора, у: *Наука и евроинтеграције*: зборник радова са научног скупа (Пале, 22–24. мај 2015), Источно Сарајево: Филозофски факултет, 2016, 447–462. ISBN 978-99938-47-78-6 (COBISS.SR-ID 5843480), DOI 10.7251/ZRNE1501447T, M14
12. Танасковић, Тања (2016), Вербализација стереотипа у роману *Петријин венац* Драгослава Михаиловића, у: *Српски језик, књижевност, уметност*: Зборник радова са X међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (23–25. X 2015), Књига I, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2016, 167–178. ISBN 978-86-85991-94-3 (COBISS.SR-ID 226882572), UDK: 821.163.41.08 Mihailović D. 811.163.41'28'38, M14

Учешће на научним скуповима међународног и националног значаја

Тања Танасковић је учествовала на 15 научних скупова са следећим рефератима:

1. Студентска лингвистичка конференција *СТУЛИКОН*, Филолошки факултет, Београд (6–8 V 2011.). Реферат: *Кречарска лексика у селу Велики Шењ у околини Крагујевца*.
2. Трећи научни скуп младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“ (12. III 2011), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу. Реферат: *Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца*.
3. Четврти научни скуп младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“ (17. III 2012), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу. Кореферат: *Лексика производње ракије у западној Лепеници* (Тања Танасковић, Бојана Вељовић).
4. Међународни научни скуп Софијског универзитета „Климент Охридски“ (Софијски универзитет „Св. Климент Охридски“, Факултет по славјански филологији) **ЕДИНАДЕСЕТИ НАЦИОНАЛНИ СЛАВИСТИЧНИ ЧЕТЕНИЯ – ВРЕМЕ И ИСТОРИЈА В СЛАВЈАНСКИТЕ ЕЗИЦИ, ЛИТЕРАТУРИ И КУЛТУРИ**. Кореферат: *Савремени ходоними града Крагујевца – структурни и семантички аспект* (доц. др Владимир Поломац, Тања Танасковић, Бојана Вељовић)
5. Swiss Conference for Students of Slavic Studies «junOST» (26–28. IV 2012.), Институт за славистику Универзитета у Базелу. Реферат: *Архаизирана лексика у делима савремених српских писаца (на примеру Лајковачке пруге Радована Белог Марковића*.
6. Пети научни скуп младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“ (30. III 2013), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу. Реферат: *Семантички односи међу сложеницама са полу- као првим конституентом*.
7. Шести научни скуп младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“ (22. III 2014), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу. Реферат: *Регионална лексика у романима Петријин венац и Гори Морава Драгослава Михаиловића*.
8. Међународни научни скуп „Наука и слобода“ (16–18. мај 2014. Пале), Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву. Реферат: *Регионална лексика у краткој прози Моји земљаци Буре Дамјановића*.

9. IX међународни научни скуп „Српски језик, књижевност, уметност“ (24–25. 10. 2014, Крагујевац), Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу. Реферат: *Контекстуална синонимија у делима Драгослава Михаиловића.*
10. Међународни научни скуп „Наука и евроинтеграције“ (22–24. мај 2015. Пале), Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву. Реферат: *Жаргон у роману Белешке једне Ане Моме Капора.*
11. X међународни научни скуп Српски језик, књижевност, уметност (Крагујевац, Филолошко-уметнички факултет, 23 – 25. 10. 2015. године), Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу. Реферат: *Стереотипни изрази у роману Петријин венац Драгослава Михаиловића.*
12. Међународна научна конференција „Паисиеви четенија“ (2015), Пловдивски универзитет „Паисий Хилендарски“. Кореферат: *Контекстуална синонимија у дијалектима.* (Тања Танасковић, Бојана Вељовић)
13. Међународни научни скуп *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким и/или периферним срединама* (14–16. октобар 2016), Универзитет у Западном Темишвару, Румунија. Реферат: *Лексичке позајмљенице у романима на дијалекту Драгослава Михаиловића.*
14. XI међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност* (28–29. 10. 2016), Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, Реферат: *Експресивна лексика у роману Петријин венац Драгослава Михаиловића.*
15. XII међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност* (27–28. 10. 2017), Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, Реферат: *Социјално раслојавање лексике у дијалекатској књижевности драгослава Михаиловића.*

VI Закључак и препорука

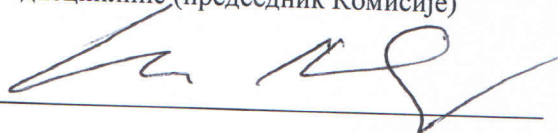
Докторска дисертација Тање Танасковић представља оригиналан, темељан и квалитетан научни рад, који представља опсежно истраживање територијално раслојене лексике у језику прозних дела Драгослава Михаиловића. У тези се огледа кандидаткињина упућеност у литературу, владање научном лингвистичком методологијом, као и способност да предложи методолошки модел за анализу специфичних лексичких феномена.

Стога са задовољством предлажемо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета и Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу да прихвате овде образложену позитивну оцену докторске дисертације *Територијално раслојена лексика у књижевном делу Драгослава Михаиловића* Тање Танасковић и одобре усмену одбрану пред комисијом која подноси извештај.

Крагујевац, 30. април 2018. године

КОМИСИЈА:

1. Др Милош Ковачевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине (председник Комисије)

2. Др Софија Милорадовић, редовни професор / научни саветник, Институт за српски језик САНУ, Београд, ужа научна област: Савремени српски језик, Дијалектологија и Етнолингвистика (члан Комисије)

3. Др Сања Ђуровић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област: Савремени српски језик (члан Комисије)